

Erik de Smedt

Een veelvoud ervan

Van Adrichems tweede bundel *Een veelvoud ervan* is een gebeurtenis. Niet alleen de stijl, de opbouw, de vormgeving trekt de aandacht, maar wat er in de bundel wordt voorgeschoteld geeft een nieuwe invulling aan wat poëzie is. In de wetenschapsfilosofie zou je, met Thomas S. Kuhn, van een paradigmawisseling spreken. Op het kapt staan de initialen van de dichter (geb. 1978) in extragroot en kleiner korps in elkaar: A's zijn er in vele soorten. Dat (ogenschijnlijk) hetzelfde naargelang de context anders wordt, dat als je het licht kantelt het vertrouwde vervreemdt, tegelijk zichzelf is en deel uitmaakt van andere gehelen, waar het een andere functie en betekenis krijgt, waardoor A en niet-A (tegen de wetten van de logica in) plots samen blijken te kunnen bestaan – dat is de onthutsende ervaring die *Een veelvoud ervan* teweegbrengt. Maar er is meer: ook al hoeft poëzie al lang niet meer gelijk te staan met persoonlijke gevoelsontlading of gedachte-expressie (er is zakelijke poëzie, taalspel, verbale wervelwind), meestal heb je bij het lezen toch het gevoel dat 'iemand' jou iets presenteert waar je op enige afstand naar kijkt en dat je gecontroleerd tot je kunt nemen. In deze bundel lijkt de 'stem' van de dichter afwezig, of liever: vervangen door vele bronnen van spreken. En lijkt het alsof jij, lezer, als het ware op heterdaad wordt betrapt, sterker nog: voor je er erg in had, 'in' het boek zit. Heel de bundel is een 'speech act' die de lezer involveert. Tussen twee lange gedichten met smalle regels, 'Binnen' en 'Buiten', die je het gebeuren intrekken en uitsturen – de bundel is de capsule waar je het experiment ondergaat – staan cycli strofische gedichten met bredere regels, bijna prozablokken. De titels ervan zijn, zoals in Van Adrichems eerste bundel *Vis*, lapidair: 'Deur', 'Mist', 'Berm', 'Dorst', 'Wolk', 'Wolf'. Daartussen bevindt zich een middellang gedicht 'Shampoo', dat in drie delen uiteenvalt die elk met de regel 'Stel u voor' beginnen. Het parodieert de 'wij weten wat goed voor u is'-toon van opdringerige reclamelui die met hun nieuwe product, een middel tegen aftakeling, het geheim van het geluk in huis lijken te hebben: 'Waar wij zijn is het geluk en andersom. / Bijna een half miljoen mensen gingen u voor. / Kijk, de zon breekt al door! / Vrolijk en opgeruimd / als de dromen van vogels.' In dat reclameregister sluipen taalelementen die er niet thuishoren. 'De rivier treedt buiten zijn oevers, / een modderige overdaad, / ontdaan van alle logica. / Gewoon doorademen alstublieft. / Onze specialisten maken overuren, / scenario's rijpen in hun computers. / Nieuwe meters zijn in de maak. / Onze beelden zullen u bevallen.'

Net zoals ons leven gelaagd is, ons denken en handelen voortdurend worden gestuurd door impulsen van binnenuit en van buitenaf, zo grijpen hier de zinnen in elkaar. De volgende zin, minder voorspelbaar aansluitend dan gewoonlijk (hoe parlendo veel zinnen op zich ook zijn) zet de vorige in een nieuw daglicht. Je lezende brein zit niet langer op één (letterlijk) spoor met eventueel daaronder een tweede (metaforisch) spoor, maar in een web van betekenisdraden dat je dwingt je lectuur, je werkelijkheidsbeelden onder ogen te zien en te herzien. Het knappe is dat Van Adrichem dit vervreemdende effect bereikt met de eenvoudigste zinnen en de herkenbaarste situaties. 'Wat zit er achter deze deur? / Een nieuwe deur. / En daarachter? / Een badkuip vol diamanten. / Zeg eens: tropisch regenwoud. / Ziet uw badkamer er nu anders uit?' Deze poëzie heeft het verfrissende van de sterkste schilderijen van Magritte. Ook zij brengt immers vertrouwde, netjes gescheiden denkcategorieën als binnen/buiten, cultuur/natuur, materieel/immaterieel, referentieel/zelfreferentieel aan het wankelen. Wat op het eerste gezicht en gebrek aan coherentie is – je voelt soms de scherpe snee tussen de zinnen – blijkt de opening van een onmetelijke ruimte. Een denkruimte waarin het praktisch noodzakelijke zich concentreren of focussen op afgelijnde topics wordt

opgeheven voor een losse(re) omgang met de vaste betekenissen en vooroordelen waar we schijnbaar niet onderuit kunnen. Dat gebeurt hier o.m. met (pseudo-)stellige uitspraken over tieners, Fransen en Amerikanen, uppercuts tegen stereotypen. Dat de dichter abstracte, filosofische en wetenschappelijke concepten mengt met huis-, tuin- en keukenverwijzingen en natuurelementen zoals bomen, wolken en de zon, maakt van *Een veelvoud ervan* een bevrijdingsfeest van relativiteit. Toch is deze poëzie niet vrijblijvend. Ze bevat zelfs sterke maar impliciete politieke accenten, vooral in de dramatischer, conflictgeladener tweede helft. Een douche voor de geest kortom, waarvan je zou willen dat hij blijft duren. Ook dat verlangen heeft de even geestige als intelligente en ongrijpbare dichtinstantie ingecalculeerd, zoals blijkt uit het slot van het *road poem* 'Buiten': 'Wie zegt dat / een gedicht bij de laatste regel eindigt? / Stap uit.' Ze vormen de tegenhanger van de beginregels van 'Binnen': 'Het gaat beginnen./ Een valse start.'

Uit: *de leeswolf*, 2011, nr. 3 / april